

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan sekä siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 184/2020 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 39/2020 vp
- hallintovaliokunta HaVL 26/2020 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö
- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- käräjätuomari Anu Juho, Helsingin kärjäoikeus
- valtionsyyttäjä Tuuli Eerolainen, Syyttäjälaitos
- aluesyyttäjä Jukka Oikarainen, Etelä-Suomen syyttäjäalue
- tulliylitarkastaja Lassi Salakka, Tulli
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- sisäministeriö, rajavartio-osasto
- valtiovarainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- oikeuskanslerinvirasto
- korkein oikeus
- Helsingin hovioikeus
- Tietosuojavaltuutetun toimisto

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

- keskusrikospoliisi
- Poliisihallitus

Viitetiedot

Lakivaliokunta on antanut aiheesta aikaisemmin lausunnot LaVL 23/2013 vp, LaVL 11/2014 vp, LaVL 1/2015 vp, LaVL 9/2015 vp, LaVL 20/2016 vp, LaVL 2/2017 vp, LaVL 10/2017 vp sekä LaVL 2/2013 vp.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia, joiden tekemistä edellyttää tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa annettu neuvoston asetus (EU) 2017/1939. EPPO:n toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäjäviranomaisena EU:n talousarvioon kohdistuvia rikoksia ja asettaa rikoksista epäillyt syyteeseen kansallisissa tuomioistuimissa. Virasto koostuu Luxemburgiin sijoittuvasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista valtuutetuista Euroopan syyttäjistä. EPPO perustetaan tiiviimmän yhteistyön instrumenttina, ja sen toimintaan on tämänhetkisen tiedon mukaan perustamisvaiheessa osallistumassa Suomi mukaan luettuna 22 EU:n jäsenvaltiota.

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin säädettäväksi asetuksen säännöksiä täydentävä laki Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston toimintaan. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi asetukselta johtuvia muutoksia esitutkintalakiin, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin, Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annettuun lakiin sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan EPPO:n aloittaessa toimintansa. EPPO aloittaa toimintansa aikaisintaan marraskuussa 2020, mutta lopullinen päivämäärä vahvistetaan ennen aloittamista annettavalla komission päätöksellä.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamista koskeva neuvoston asetus on annettu vuonna 2017 ((EU) 2017/1939, jäljempänä EPPO-asetus). Oikeusperusta EPPO:n perustamiseksi sisältyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 86 artiklaan, jonka mukaan EPPO toimii syyttäjän tehtävissä sen toimivaltaan kuuluvissa rikosasioissa jäsenvaltioiden toimivaltai-
sissa tuomioistuimissa.

EPPO koostuu Luxemburgiin sijoittuvasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista valtuutetuista Euroopan syyttäjistä. Sen toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäjäviran-

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

omaisena unionin talousarvioon kohdistuvia rikoksia ja asettaa rikoksista epäillyt syytteeseen kansallisissa tuomioistuimissa. EPPO:n perustamisen taustalla on tarve torjua nykyistä tehokkaammin EU:n taloudellisiin etuihin kohdistuvia rikoksia, esimerkiksi unionin varoihin kohdistuvia avustus- ja tulliveropetoksia. Kyseisiä rikoksia ei kaikissa jäsenvaltioissa tutkita riittävästi, mistä on arvioitu aiheutuvan unionille ja jäsenvaltioille merkittäviä vahinkoja. EPPO:n oikeusperustan nojalla on mahdollista myöhemmin laajentaa viraston toimivaltuuksia rajat ylittävään vakavaan rikollisuuteen (SEUT 86 artiklan 4 kohta). Tällainen laajennus edellyttää kuitenkin Eurooppa-neuvoston yksimielisyyttä sekä Euroopan parlamentin hyväksyntää ja komission kuulemista.

EPPO perustetaan tiiviimmän yhteistyön instrumenttina, ja sen toimintaan on saadun selvityksen mukaan perustamisvaiheessa osallistumassa Suomen lisäksi 21 EU:n jäsenvaltiota. EPPO:n on tarkoitus aloittaa toimintansa alkuvuodesta 2021. Lopullinen päivämäärä vahvistetaan ennen aloittamista annettavalla komission päätöksellä.

EPPO-asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Sen säännösten selkiyttäminen edellyttää kuitenkin täydentävää kansallista sääntelyä. Täydentäväksi sääntelyksi hallituksen esityksessä ehdotetaan uutta lakia Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston toimintaan (1. lakiehdotus, EPPO-laki). Lisäksi ehdotetaan asetuksesta johtuvia välttämättömiä muutoksia eräisiin voimassa oleviin lakeihin. EPPO-lain keskeiset ehdotukset liittyvät EPPO:n henkilöstöön kuuluvien Euroopan syyttäjien sekä valtuutettujen Euroopan syyttäjien nimittämiseen ja toimivaltaan, EPPO:n toimivaltaan kuuluvien rikosasioiden tutkintaan ja siinä käytettäviin pakkokeinoihin sekä tietosuojaan samoin kuin EPPO:n tiedonsaantioikeuteen.

EPPO:n aineellinen toimivalta koskee lähtökohtaisesti niitä unionin taloudellisia etuja vahingoittavia rikoksia, joista säädetään niin sanotussa unionipetosdirektiivissä (EU) 2017/1371. Kyseisen direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa on varmistettu paitsi direktiivin edellyttämien kriminalisointivelvoitteiden täyttäminen myös Suomen rikosoikeuden soveltamisalan riittävä laajuus EPPO:n toimivallassa olevien rikosten osalta muuttamalla muun muassa Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevaa rikoslain 1 lukua (HE 231/2018 vp).

Euroopan syyttäjänviraston perustamista koskevasta asetusehdotuksesta neuvoteltiin tiiviisti vuodesta 2013 lähtien ((KOM(2013) 534 lopullinen), ja lakivaliokunta antoi neuvotteluvaiheessa useita lausuntoja (LaVL 23/2013 vp, LaVL 11/2014 vp, LaVL 1/2015 vp, LaVL 9/2015 vp, LaVL 20/2016 vp, LaVL 2/2017 vp, LaVL 10/2017 vp sekä LaVL 2/2013 vp). Lakivaliokunta piti asetusehdotusta Euroopan syyttäjänvirastosta hyvin merkityksellisenä, koska se tarkoitti huomattavasti pitemmälle menevää rikosoikeudellista yhteistyötä kuin vastavuoroiseen tunnustamiseen ja aineellisen rikosoikeuden lähentämiseen perustuva yhteistyö. Lakivaliokunta suhtautui asetusehdotukseen varsin kriittisesti, mutta arvioi ehdotuksen sisällön muuttuneen neuvottelujen aikana Suomen kannalta myönteiseen suuntaan (LaVL 10/2017 vp).

Asetusehdotuksen neuvottelujen aikana lakivaliokunta piti keskeisenä muun muassa sitä, ettei toimivaltajärjestelyjä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisten välillä tarvitse Suomessa muuttaa. Hallituksen esityksestä ilmi käyvin tavoin asetuksen säännökset eivät muuta Suomessa viranomaisten toimivaltajärjestelyjä esitutkinnan suhteen (HE, s. 39). Hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa pitänyt tärkeänä, ettei hallituksen esityksessä ehdoteta muutoksia

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

syyttäjän ja esitutkintaviranomaisten toimivaltasuhteisiin esimerkiksi tutkinnanjohtajuuden suhteen (HaVL 26/2020 vp).

Lakivaliokunta piti asetusehdotuksesta neuvoteltaessa tärkeänä myös sitä, ettei asetuksesta seuraa velvollisuutta laajentaa perusoikeuksiin kajoavien tutkintatoimien käytön edellytyksiä muihin kuin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin rikoksiin, joiden tutkinnassa tutkintatoimen käyttö on kansallisen lain mukaisin edellytyksin sallittua. Hallituksen esityksestä ilmenee, ettei asetusta edellytä uusien pakkokeinojen sisällyttämistä pakkokeinolakiin eikä pakkokeinojen käyttöä koskevien kansallisten edellytysten tai menettelyjen muuttamista nykyisestä (s. 34).

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Hallintovaliokunnan tavoin lakivaliokunta pitää perusteltuna esityksen lähtökohtaa siitä, että lainsäädäntöön tehdään täydennyksiä vain siltä osin kuin se on asetuksen säännösten selkiyttämiseksi välttämätöntä (s. 87). Niin ikään lakivaliokunta pitää kannatettavana esityksen lähtökohtaa siitä, ettei EPPO:n toimivaltaan kuuluvia asioita varten luoda toimivista kansallisista järjestelyistä poikkeavia ratkaisuja.

Edellä esitettyyn viitaten lakivaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin, jotka liittyvät erityisesti perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmeneviin täsmennystarpeisiin (PeVL 39/2020 vp). Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt sääntelyn täydentämistä ylimmän laillisuusvalvonnan ja ministerisyytteen käsittelyn osalta, jotta EPPO-laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valtuutetut Euroopan syyttäjät

EPPO-asetuksen 13 artiklan 1 kohdan mukaan valtuutetut Euroopan syyttäjät toimivat EPPO:n puolesta omissa jäsenvaltioissaan ja heillä on samat valtuudet kuin kansallisilla syyttäjillä tutkinnan, syytteen esittämisen ja syytteiden ajamisen osalta, minkä lisäksi heille on annettu erityinen toimivalta ja asema, joiden käytössä heidän on noudatettava asetuksessa säädettyjä ehtoja. Artiklan 2 kohdan mukaan kussakin jäsenvaltiossa on oltava kaksi tai useampi valtuutettua Euroopan syyttäjää. Asetus mahdollistaa sen, että valtuutetut Euroopan syyttäjät voivat hoitaa myös kansallisen syyttäjän tehtäviä siinä määrin kuin se ei estä heitä täyttämästä heidän asetuksen mukaisia velvoitteitaan (13 artiklan 3 kohta). Jo asetusehdotuksesta neuvoteltaessa pidettiin myönteisenä, että EPPO toimii hajautetusti siten, että jäsenvaltioissa on valtuutetut syyttäjät, joilla säilyy toimivalta hoitaa myös kansallisia rikosasioita (ks. U 64/2013 vp, LaVL 23/2013 vp, s. 2).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan asetusta täydentäviä kansallisia säännöksiä valtuutettujen Euroopan syyttäjien asemasta suomalaisessa rikosprosessijärjestelmässä. Tarkoituksena on, että Suomi nimeää alkuvaiheessa kaksi valtuutettua Euroopan syyttäjää. Koska EPPO:n toimivaltaan kuuluvien rikosasioiden määrän odotetaan olevan Suomessa vähäinen, ehdotetaan kaksoishattuperiaatteen mukaisesti, että valtuutetulla Euroopan syyttäjällä on tehtävässään samat toimivaltuudet kuin syyttäjällä Suomen lain mukaan (1. lakiehdotuksen 5 §) ja että valtuutetut Euroopan syyttäjät voivat hoitaa myös kansallisen syyttäjän tehtäviä (1. lakiehdotuksen 6 §). Niin ikään ehdotetaan, että valtuutettu Euroopan syyttäjä nimitetään määräajaksi syyttäjänvirkaan Syyttäjälaitoksessa, jos häntä ei ole nimitetty syyttäjänvirkaan (1. lakiehdotuksen 4 §:n 4 mom.).

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

EPPO:n toimintamenot katetaan sen talousarvioista, ja EPPO:n rahoitus kuuluu EU:n budjettiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EPPO vastaa valtuutettujen Euroopan syyttäjien palkanmaksusta siltä osin kuin nämä hoitavat EPPO:n toimivaltaan kuuluvia rikosasioita. Tarkemmat keskustelut valtuutettujen syyttäjien työpanoksen jakautumisesta EPPO:n ja kansallisten syyttäjätehtävien välillä sekä palkan sivukuluista, käsittäen sosiaali- ja työttömyysturva- sekä työeläkemaksut, ovat olleet vielä hallituksen esityksen antamishetkellä kesken (ks. HE, s. 72 ja 73). Hallituksen esitys on kuitenkin tuotu eduskuntaan ja valtuutettujen syyttäjien hakumenettely käynnistetty, koska EPPO voi aloittaa toimintansa jo alkuvuodesta 2021.

Neuvottelut palkanmaksusta ja palkan sivukuluista ovat esityksen eduskuntakäsittelynsä aikana vielä kesken. Tietoa ei siten ole muun muassa siitä, maksaako EPPO valtuutetun Euroopan syyttäjien palkan sivukulut. Jos EPPO ei maksa kyseisiä kuluja, harkittavaksi saadun selvityksen mukaan tulee, maksetaanko ne Suomen valtion toimesta vai huolehtisivatko valtuutetut Euroopan syyttäjät niistä itse.

Lakivaliokunnan mukaan se, kenen vastuulle valtuutetun Euroopan syyttäjien palkan sivukulujen maksaminen viime kädessä kuuluu, on palvelussuhteen ja kyseisten syyttäjien rekrytoinnin kannalta merkityksellinen tieto. On valitettavaa, että kysymys on tässä vaiheessa vielä avoinna, sillä palvelussuhteen ehdoilla ja niiden selkeydellä voi olla vaikutusta halukkuuteen hakeutua valtuutettujen Euroopan syyttäjien tehtäviin. Saadun selvityksen mukaan vaikuttaa siltä, että EPPO-asetuksen perusteella ei ole selvää, miten palkan sivukulujen maksaminen tulee ratkaista, ja saadun selvityksen mukaan jäsenvaltiot ovat päätyvässä vaihteleviin ratkaisuihin.

Edellä esitettyyn ja hallintovaliokunnan lausuntoon (HaVL 26/2020 vp, s. 2) viitaten lakivaliokunta pitää perusteltuna, että oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö ja valtakunnansyyttäjän toimisto selvittävät yhdessä, kuinka Suomessa toimivien valtuutettujen Euroopan syyttäjien oikeudet kansallisen järjestelmän mukaiseen sosiaaliturvaan ja eläkkeeseen järjestetään. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät eläke-, työtapaturma- ja ammattitauti-, sairausvakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksut sekä etuudet. On tärkeää, että EPPO:n toiminnan aloittamisesta neuvoteltaessa Euroopan valtuutetuille syyttäjille pyritään turvaamaan mahdollisimmat hyvät oikeudet myös näiden maksujen ja etuuksien osalta ja tilanne on selkiytynyt ennen EPPO:n toiminnan alkamista. Sosiaaliturvan järjestäminen täysin vastaavalla tavalla kuin kansallisissa tehtävissä työskenteleville syyttäjille edellyttäisi tämänhetkisen arvion mukaan lainmuutoksia. Mahdolliset muutokset jäävät siten nyt käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä erikseen huolehdittaviksi.

Ylimpien laillisuusvalvojen harjoittama laillisuusvalvonta

EPPO-asetuksen 6 artiklan 1 kohta koskee EPPO:n riippumattomuutta. Kohdan mukaan Euroopan syyttäjät ja valtuutetut Euroopan syyttäjät toimivat lainsäädännössä määritellyn koko unionin edun mukaisesti eivätkä asetuksen mukaisia tehtäviään hoitaessaan pyydä eivätkä ota vastaan ohjeita yhdeltäkään EPPO:n ulkopuoliselta henkilöltä, EU:n jäsenvaltiolta tai unionin toimielimeltä, elimeltä tai laitokselta. EU:n jäsenvaltiot ja unionin toimielimet, elimet ja laitokset kunnioittavat EPPO:n riippumattomuutta eivätkä pyri vaikuttamaan siihen, miten se hoitaa tehtäviään. Asetuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan kansallista lainsäädäntöä sovelletaan siltä osin kuin asetuksessa ei ole asiaan sovellettavia säännöksiä.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

Hallituksen esityksessä on arvioitu muun muassa EPPO:n riippumattomuuden suhdetta EPPO:n toiminnan laillisuusvalvontaan (HE, s. 89—92). Esityksessä katsotaan mm. edellä mainittujen asetuksen artiklojen valossa, että asetuksen ei voida katsoa kategorisesti rajoittavan ylimpien laillisuusvalvojien nykymuotoista laillisuusvalvontaa, joka kohdistuu yleisesti valtuutettujen Euroopan syyttäjien tai Euroopan syyttäjien syyttämistoimintaan suomalaisissa tuomioistuimissa. Näin on esityksen mukaan muun muassa sen vuoksi, että 6 artiklan mukainen riippumattomuus koskee nimenomaan riippumattomuutta yksittäisessä syyteasiassa toimia toteutettaessa. EPPO-lakiin ei esityksessä tältä osin ehdoteta erillisiä säännöksiä. Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin tullut esiin, että ylimmän laillisuusvalvonnan suhde Euroopan syyttäjän ja valtuutetun syyttäjän toimiin ei ole täysin selvää.

Perustuslain 108 ja 109 §:n mukaan valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Perustuslakivaliokunnan mukaan selvyys siitä, mahdollistaako EPPO-asetus laillisuusvalvonnan kohdentumisen EPPO-asetuksessa tarkoitettuihin valtuutettuihin Euroopan syyttäjiin ja Euroopan syyttäjiin on erityisen merkityksellinen, koska syyttäjän toiminnassa on kysymys merkittävästä julkisen vallan käyttämisestä (PeVL 39/2020 vp, s. 4 ja 5). Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta pitää valitettavana, ettei ylimpien laillisuusvalvojien asema suhteessa EPPO-asetukseen tullut arvioinnin kohteeksi jo asetuksen valmisteluvaiheessa. Tulevissa hankkeissa tämän kaltaisiin kysymyksiin on syytä kiinnittää huomiota jo neuvotteluvaiheessa.

Perustuslakivaliokunnan mukaan asetuksen tarkoitus ja tavoite huomioiden asetuksessa riippumattomuudella tarkoitetaan ennen kaikkea lainkäytöllistä riippumattomuutta. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että EPPO-asetuksen sääntely edellyttää EPPO:n noudattavan tutkinta- ja syytetoimissaan jäsenvaltion kansallista lainsäädäntöä. Lausunnon mukaan EPPO-asetuksessa turvattu riippumattomuus ei siten merkitse vaatimusta EPPO-syyttäjien immuniteetille ylimpien laillisuusvalvojien harjoittamasta laillisuusvalvonnasta. Perustuslakivaliokunnan mukaan tällaisen lähtökohdan on selvyiden vuoksi ilmentävä myös lainsäädännöstä. Tällainen täydentäminen on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin uuden 18 §:n lisäämistä 1. lakiehdotukseen perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta.

Ylimpien laillisuusvalvojien harjoittamassa laillisuusvalvonnassa ankarin keino puuttua lainvastaiseen toimintaan on virkasyyte. Perustuslain (731/1999) 110 §:n mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää oikeuskansleri tai oikeusasiames. Nämä voivat ajaa syytettä tai määrätä syytteen nostettavaksi myös muussa laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa.

Perustuslakivaliokunta käsittelee lausunnossaan perustuslain 110 §:ää ja sitä, että asetus edellyttää kansallisen viranomaisen määrittämistä toimivallan jakamisesta sellaisessa tilanteessa, jossa kansallisen syyttäjäviranomaisen ja EPPO:n välillä on erimielisyys siitä, kumman toimivaltaan kuuluu Suomessa tutkittavaksi tullut rikos, jossa EPPO voi näkemyksensä mukaan käyttää toimivaltaansa (EPPO-asetuksen 25 artiklan 6 kohta). Esityksen 1 lakiehdotuksen 9 §:n 1 momentissa

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

kyseiseksi kansalliseksi viranomaiseksi määritetään valtakunnansyyttäjä. Pykälän 2 momentin mukaan tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos kansallisena syyttäjäviranomaisena asiassa toimii valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Säännöksen mukaan valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen toimiessa asiassa kansallisena syyttäjäviranomaisena tämän tulee toimittaa toimivallan käyttöä koskeva asia Helsingin kärjäoikeuden ratkaistavaksi. Perustuslakivaliokunta painottaa sen merkitystä, että valtakunnansyyttäjän ratkaisuvallostasuljetaan pois ylimpien laillisuusvalvojien ja EPPO:n väliset toimivaltaristiriidat. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja, eikä kärjäoikeuden ratkaisuun saa hakea muutosta valittamalla. Perustuslakivaliokunnan mielestä ratkaisun asiallinen merkitys edellyttää vähintään valituskiellon poistamista (ks. PeVL 39/2020 vp, s. 5).

Lakivaliokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin 1. lakiehdotuksen 9 §:n tarkistamista muutoksenhakukiellon osalta.

Ministerivastuuasian käsittely

Perustuslain 114—116 §:ssä säädetään ministerisyytteen nostamisesta ja käsittelystä, ministerivastuuasian vireillepanosta sekä ministerisyytteen nostamisen edellytyksistä. Tarkemmin ministerivastuuasioden käsittelystä säädetään valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioden käsittelystä annetussa laissa (196/2000).

Vaikka esityksessä (HE, s. 97) todetaan, että EPPO:n käsiteltäväksi tulevien asioiden voidaan normaalisti olettaa olevan muita kuin ministerivastuuasioita, lienee kuitenkin mahdollista, että EPPO tällaisen asian mahdollisesti tullessa ilmi ottaisi sen käsiteltäväkseen asian huomattavan periaatteellisen merkityksen vuoksi (ks. PeVL 39/2020 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunnan mukaan ministerivastuuasian käsittelyssä on kysymys sellaisesta perustuslain tasolla säädetystä Suomen valtiosääntöisen järjestelmän erityispiirteestä, johon EPPO-asetuksella ei oletettavasti ole tarkoitettu puuttua. Käytännössä EPPO-asetus voisi vaikuttaa ministerivastuuasioden suhteen niin, että ministerivastuuasian ollessa EPPO-asetuksen 22 artiklassa tarkoitettuun asialliseen toimivaltaan kuuluva, EPPO:lla olisi asetuksen 25, 26 ja 27 artiklassa tarkoitettu oikeus ottaa asia käsiteltäväkseen. Kysymys ei ole tilanteesta, jossa EPPO-asetuksen määräykset olisivat aineellisessa ristiriidassa perustuslain tai valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioden käsittelystä annetun lain kanssa. Kysymys olisi lähinnä siitä, että EPPO-syyttäjä voisi toimia ministerivastuuasioissa siinä asemassa, joka valtakunnansyyttäjälle on ministerivastuuasioden suhteen perustuslain 114 §:n 3 momentissa ja valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioden käsittelystä annetun lain 4 ja 10 §:ssä säädetty. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan EPPO-asetuksella ei ole tavoiteltu ristiriidan luomista asetuksen ja Suomen perustuslaissa sekä valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioden käsittelystä annetussa laissa säädetyn institutionaalisen järjestelyn välille (PeVL 39/2020 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunnan mukaan EPPO-asetuksen erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskevasta 29 artiklasta on pääteltävissä, että asiaa koskevia jäsenvaltioiden institutionaalisia järjestelyjä on ollut tarkoitus kunnioittaa, eikä EPPO:lle ole siten edellytetty säädettävän kansallisia syyttäjäviranomaisia laajempia mahdollisuuksia syytteen nostamiseen. Perustuslaissa säädetty

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

ministerivastuun erityinen käsittelyjärjestys ja korotettu syyttämiskynnys samastuu asetuksen 29 artiklassa viitattuun. Perustuslakivaliokunnan mukaan EPPO-asetuksen soveltaminen ei johda ristiriitaan perustuslain kanssa, mikäli EPPO-syyttäjä tekee artiklassa mainitun pyynnön ylimmälle laillisuusvalvojalle, joka käsittelee sen toimivaltaansa kuuluvana asiana laillisuusvalvojalle kuuluvan harkintavallan mukaisesti, ja ryhtyy harkintansa mukaan mahdollisesti perustuslain 115 §:ssä säädettyihin toimenpiteisiin. Perustuslakivaliokunta pitää kuitenkin selvänä, että perustuslain sääntelyä ministerisyytteen nostamisen edellytyksistä on tulkittava yhdessä muun perustuslain sääntelyn kanssa. Asetuksen 29 artiklassa ei myöskään aseteta sisällöllisiä vaatimuksia siinä viitattujen kansallisten menettelyjen mukaiselle päätöksenteolle. Eduskunnan päätöksentekoa sitoo perustuslain 114 §:n 2 momentin mukaisessa menettelyssä perustuslain 114 §:n 3 momentissa valtakunnansyyttäjistä säädetty.

Perustuslakivaliokunnan mukaan 1. lakiehdotusta on täsmennettävä siten, että sääntelystä ilmenee selkeästi sen suhde perustuslain 114 §:n 3 momentissa säädettyyn (PeVL 39/2020 vp, s. 7). Tällainen täsmentäminen on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Lausunnon mukaan täsmentäminen voidaan tehdä esimerkiksi säännöksellä, jonka mukaan asetuksen 29 artiklassa tarkoitettu pyyntö tulee tehdä ylimmälle laillisuusvalvojalle, joka ratkaisee sen noudattamalla soveltuvin osin, mitä laillisuusvalvonta-asioiden käsittelystä on säädetty.

Lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin, että perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta 1. lakiehdotukseen lisätään uusi 19 §.

Virkavastuu

Asetuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan kansallista lainsäädäntöä sovelletaan siltä osin kuin asetuksessa ei ole asiaan sovellettavia säännöksiä. Lakivaliokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan asetuksessa ei ole erityissääntelyä Euroopan syyttäjien tai valtuutettujen Euroopan syyttäjien rikosoikeudellisesta virkavastuusta.

Asetuksen 96 artiklan 6 kohdan mukaan valtuutetut Euroopan syyttäjät tulee integroida täysin kansallisiin syyttäjäviranomaisiin. Kohtaa täydentävän johdanto-osan 43 kappaleen perusteella heidän nimittämismenettelyssään tulee varmistaa, että he ovat operatiivisesti integroituneet kansallisiin oikeusjärjestelmiinsä ja oikeus- ja syyttäjälaitoksiin. Valiokunta katsoo, että edellä todetulle voidaan antaa huomiota myös arvioitaessa valtuutettujen Euroopan syyttäjien kansallista asemaa ja palvelussuhdetta Suomen valtioon.

Lakivaliokunta toteaa Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän virkavastuun osalta selvyiden vuoksi seuraavaa: Ehdotetun EPPO-lain 4 §:n mukaan valtuutettu Euroopan syyttäjä nimitetään määräajaksi syyttäjänvirkaan Syyttäjälaitokseen, jos häntä ei ole nimitetty syyttäjänvirkaan. Valtuutettu Euroopan syyttäjä tulee siten olemaan syyttäjänvirassa Syyttäjälaitokseen. Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdan mukaan rikoslaissa tarkoitetaan virkamiehellä muun muassa henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon. Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen valossa 1 kohdan määritelmän voidaan arvioida myös asetuksesta edellä todetun perusteella sisältävän myös valtuutetut Euroopan syyttäjät. Lisäksi sekä valtuutetun Euroopan syyttäjän että Euroopan syyttäjän osalta merkityksellinen on myös ri-

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

koslain 40 luvun 11 §:n 5 kohta. Sen mukaan julkista valtaa käyttävällä henkilöllä tarkoitetaan a) sitä, jonka tehtäviin lain tai asetuksen nojalla kuuluu antaa toista velvoittava määräys tai päättää toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta taikka joka lain tai asetuksen nojalla tehtävässään tosiasiallisesti puuttuu toisen etuun tai oikeuteen, sekä b) sitä, jonka lain tai asetuksen nojalla taikka viranomaiselta lain tai asetuksen nojalla saadun toimeksiannon perusteella kuuluu osallistua a-kohdassa tarkoitetun päätöksen valmisteluun tekemällä päätösesitys tai -ehdotus, laatimalla selvitys tai suunnitelma, ottamalla näyte tai suorittamalla tarkastus taikka muulla vastaavalla tavalla. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että sekä Euroopan syyttäjän että valtuutetun Euroopan syyttäjän osalta Suomessa tapahtuvassa syyttämistoiminnassa on kysymys rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdassa tarkoitettua julkisen vallan käytöstä. Tämän johdosta on olennaista, että rikoslain 40 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan luvun virkamiestä koskevia säännöksiä sovelletaan myös julkista valtaa käyttävään henkilöön.

Asetuksen 96 artiklan 5 kohdan mukaan EPPO:on ja sen henkilöstöön sovelletaan Euroopan unionin erioikeuksia ja vapauksia koskevaa pöytäkirjaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseessä on EU-säädöksissä toistuva standardisäännös, jollainen sisältyy muun muassa Eurojust-asetuksen (Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastosta (Eurojust) annettu asetus (EU) 2018/1727) 70 artiklaan. Pöytäkirjan 11 artiklan a alakohdan mukaan EU:n virkamiehillä ja muulla henkilöstöllä on heidän kansalaisuudestaan riippumatta jokaisen jäsenvaltion alueella lähtökohtaisesti muun muassa lainkäyttöllinen koskemattomuus heidän virallisessa ominaisuudessaan suorittamiensa toimien osalta. Pöytäkirjan 17 artiklan mukaan EU:n virkamiehille ja muulle henkilöstölle kuitenkin myönnetään erioikeudet, vapaudet ja helpotukset yksinomaan unionin edun vuoksi. Kunkin unionin toimielimen on siksi luovuttava virkamiehelle tai muulle henkilöstölle myönnetystä vapaudesta silloin, kun toimielin katsoo, että tämä luopuminen ei ole ristiriidassa unionin edun kanssa. Lakivaliokunnan oikeusministeriöltä saaman arvion mukaan tilanteessa, jossa käsiteltäväksi tulisi kysymys Euroopan syyttäjän tai valtuutetun Euroopan syyttäjän rikosoikeudellisesta virkavastuusta, pöytäkirjan säännösten perusteella ei voida perustella sitä, että EU:n etu edellyttäisi näiden lainkäyttöllistä koskemattomuutta.

Rikosoikeudelliseen virkavastuuseen liittyen lakivaliokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin Syyttäjälaitoksesta annetun lain (4. lakiehdotus) 27 §:n muuttamista siten, että on selvää, kuka toimii syyttäjänä mahdollisessa Euroopan syyttäjää tai valtuutettua Euroopan syyttäjää koskevassa virkarikosprosessissa.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan

9 §. Toimivallan käyttöä koskevan erimielisyyden ratkaiseminen. Ehdotettu pykälä täydentää EPPO-asetuksen 25 artiklan 6 kohdan säännöksiä kansallisen syyttäjäviranomaisen ja EPPO:n välisen toimivallan käyttöä koskevan erimielisyyden ratkaisemisesta. Pykälän *1 momentin* mukaan toimivaltaristiriidan ratkaisee valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjän päätös on perusteltava ja asia saatettava Helsingin käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Valtakunnansyyttäjän ratkaisutoimivaltaa ei kuitenkaan *2 momentin* mukaan sovelleta, jos kansallisena syyttäjäviranomaisena toimii valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

Pykälän 3 *momentin* mukaan Helsingin käräjäoikeuden tulee varata Euroopan syyttäjänvirastolle ja asiaa hoitaneelle kansalliselle syyttäjälle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että tilaisuus tulla kuulluksi tulisi antaa kansallisen syyttäjän sijasta valtakunnansyyttäjälle. Ottaen kuitenkin huomioon, että momentin tarkoituksena on varata molemmille toimivaltaristiriitaa parhaiten tuntevalle taholle yhtäläinen tilaisuus tulla kuulluksi ja varmistaa näin se, että Helsingin käräjäoikeus voi tehdä toimivaltaristiriitaa koskevan ratkaisunsa parhaan mahdollisen tiedon varassa (ks. HE, s. 113), lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettua ratkaisua perusteltuna. On myös huomattava, että momentti ei rajoita muiden tahojen kuulemistä.

Pykälän 6 *momentin* mukaan Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla. Tavoitteena on turvata toimivaltaristiriitojen ratkaiseminen mahdollisimman joutuisasti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aloitettua tutkintaa (ks. HE, s. 25, 26 ja 114). Lisäksi valitusoikeuden rajaamista koskevaan ratkaisuun on vaikuttanut EPPO-asetuksen 42 artiklan 2 kohdan c alakohta, jonka mukaan unionin tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisuja asetuksen EPPO:n toimivaltaa koskevien säännösten tulkinnasta. Helsingin käräjäoikeuden ratkaistessa asian ehdotetuin tavoin lopullisesti sillä olisi SEUT 267 artiklan edellytysten täyttyessä velvollisuus pyytää ennakkoratkaisua EU-tuomioistuimelta.

Momentissa ehdotettua muutoksenhakukieltoa on lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa pääosin puollettu. Edellä yleisperusteluissa selvitetyn tavoin perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausunnossaan painottanut sen merkitystä, että valtakunnansyyttäjän ratkaisuvallasta suljetaan pois ylimpien laillisuusvalvojen ja EPPO:n väliset toimivaltaristiriidat, ja kiinnittänyt huomiota siihen, että asian ratkaiseva käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan ratkaisun asiallinen merkitys edellyttää vähintään valituskiellon poistamista (PeVL 39/2020 vp, s. 5).

Lakivaliokunta toteaa, että vaikka toimivaltaristiriitaa koskevassa asiassa ei ole kyse yksilön oikeutta tai velvollisuutta koskevasta päätöksestä, siihen saattaa liittyä periaatteellisesti varsin merkittäviä kysymyksiä esimerkiksi, kun kyse on valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen ja EPPO:n välisestä toimivaltaristiriidasta. Toimivaltaristiriitaa koskeva asia voi olla myös oikeudellisesti monimutkainen. Näistä syistä ja perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta pitää muutoksenhaun mahdollistamista perusteltuna sekä pykälän 1 että 2 momentin tarkoittamissa tilanteissa. Ottaen huomioon ratkaistavana olevan asian kiireellisyys ja erityislaatuisuus lakivaliokunta pitää aiheellisena, että sääntely vastaa tältä osin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003, EU-luovuttamislaki) 38—42 §:ää. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että momentissa viitataan mainittuihin kyseisen lain säännöksiin. Sääntelyyn on kuitenkin perusteltua jättää joustavuutta sen huomioimiseksi, että toimivaltaristiriitaa koskeva asia voi poiketa viitatuissa säännöksissä tarkoitetuista tilanteista, minkä vuoksi EU-luovuttamislain säännöksiin viitataan "soveltuvien osin".

Viittaus EU-luovuttamislain edellä mainittuihin säännöksiin merkitsee sitä, että Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Lupa voidaan myöntää oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä säädetyillä perusteilla. Muutoksenhakemuksen tekemisen ja siihen vastaamisen määräajat vas-

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

taavat EU-luovuttamislain määräaikoja. Niin ikään viittaus merkitsee sitä, että korkein oikeus voi käsitellä ja ratkaista asian kolmijäsenisessä jaostossa. Korkeimman oikeuden on käsiteltävä asia kiireellisesti, ja asia on normaalisti ratkaistava 20 päivän kuluessa vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä. Perustelujen osalta lakivaliokunta viittaa myös EU-luovuttamislain mainittuja säännöksiä koskeviin perusteluihin (ks. HE 231/2014 vp ja HE 88/2003 vp).

Selvyyden vuoksi valiokunta myös toteaa, että vaikka momentti mahdollistaa muutoksenhaun Helsingin käräjäoikeuden päätökseen, myös Helsingin käräjäoikeudella on SEUT 267 artiklan mukaan mahdollisuus pyytää asiassa ennakkoratkaisu EU-tuomioistuimelta.

18 §. Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta. (Uusi). Edellä yleisperusteluissa selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa uutta pykälää valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta. Kyse on informatiivisesta viittaussäännöksestä, jonka mukaan Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän toimintaan Suomessa kohdistuvasta valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta säädetään perustuslaissa. Ehdotettu muotoilu vastaa asiallisesti perustuslakivaliokunnan esittämää (PeVL 39/2020 vp, s. 5). Pykälä selventää esityksessä tarkemmin kuvattua sääntelyä (HE, s. 89–92), jonka mukaan EPPO-asetuksen ei voida katsoa kategorisesti rajoittavan ylimpien laillisuusvalvojien nykymuotoista laillisuusvalvontaa, joka kohdistuu yleisesti valtuutettujen Euroopan syyttäjien tai Euroopan syyttäjien syyttämistoimintaan suomalaisissa tuomioistuimissa.

Asian kannalta merkitykselliset perustuslain säännökset ovat erityisesti 108 ja 109 §, jotka koskevat valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviä. Perustuslaissa on kuitenkin muitakin ylimpien laillisuusvalvojien laillisuusvalvontaan vaikuttavia ja siinä huomioon otettavia säännöksiä. Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole rajannut ehdottamaansa viittaussäännöstä vain tiettyihin perustuslain säännöksiin (PeVL 39/2020 vp, s. 5). Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta katsoo, että ehdotetussa säännöksessä on perusteltua viitata yleisesti perustuslakiin.

Lakivaliokunta korostaa, että ehdotettu informatiivinen viittaussäännös ei rajoita ylimmillä laillisuusvalvojilla kansallisesti olevien muiden toimivaltuuksien, kuten virkasyytteen, käyttöä.

Lakivaliokunnan ehdottaman uuden 18 §:n sekä jäljempänä ehdottaman uuden 19 §:n johdosta pykälien numerointi muuttuu siten, että esityksen mukainen voimaantuloa koskeva 18 § siirtyy uudeksi 20 §:ksi siihen jäljempänä ehdotetuin muutoksin.

19 §. Valtioneuvoston jäsenen erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskeva pyyntö. (Uusi). Edellä yleisperusteluissa ministerivastuuasioiden osalta selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa uutta 19 §:ää koskien valtioneuvoston jäsenen erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskevaa pyyntöä. Sen mukaan, jos EPPO-asetuksen 29 artiklassa tarkoitettu erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskeva pyyntö koskee valtioneuvoston jäsentä, se tulee tehdä valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeuskansleri tai oikeusasiamies ratkaisee sen noudattamalla soveltuvin osin, mitä laillisuusvalvonta-asoiden käsittelystä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

EPPO-asetuksen 29 artiklan 1 kohdan mukaan, jos EPPO:n tutkinta koskee henkilöitä, joihin sovelletaan erioikeuksia tai vapauksia kansallisen lainsäädännön nojalla, ja tällainen erioikeus tai vapaus on esteenä tietyn tutkinnan suorittamiselle, Euroopan pääsyyttäjä tekee perustellun kirjallisen pyynnön tämän erioikeuden tai vapauden pidättämisestä asianomaisessa kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen menettelyjen mukaisesti. Perustuslaissa säädetyn ministerivastuuasioiden erityisen käsittelyjärjestyksen ja korotetun syyttämiskynnyksen voidaan katsoa sisältyvän artiklassa viitattuihin erioikeuksiin ja vapauksiin.

Artiklan mukaan Euroopan pääsyyttäjä tekee perustellun kirjallisen pyynnön erioikeuden tai vapauden pidättämisestä asianomaisessa kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen menettelyjen mukaisesti. Ehdotettua säännöstä voidaan pitää artiklassa tarkoitettuna kansallisessa lainsäädännössä säädettyinä menettelyinä. Pykälässä viitatuilla tavalla ylin laillisuusvalvoja ratkaisee pyynnön noudattamalla soveltuvin osin, mitä laillisuusvalvonta-asioiden käsittelystä on säädetty. Ilmaisun ”soveltuvin osin” voidaan pykälässä katsoa viittaavan ennen kaikkea perustuslain ministerivastuuasiaa koskevaan sääntelyyn. Käytännössä Euroopan pääsyyttäjän tulee tehdä artiklan mukainen pyyntö valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle, joka tämän jälkeen käsittelee pyynnön toimivaltaansa kuuluvana asiana hänelle kuuluvan harkintavalan mukaisesti ja ryhtyy harkintansa mukaan perustuslain 115 §:ssä säädettyihin toimenpiteisiin.

20 (18) §. Voimaantulo. Esityksen 18 § sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen. Edellä lakivaliokunnan ehdottamien uusien pykälien vuoksi voimaantulosäännös siirtyy 20 §:ksi.

Esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan EPPO:n aloittaessa toimintansa. EPPO:n toiminnan aloittamisen ajankohta vahvistetaan ennen aloittamista annettavalla komission päätöksellä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseistä päätöstä ei vielä mietintöä käsiteltäessä ole annettu eikä sen antamisen ajankohtaa tai siinä vahvistettavaa EPPO:n toiminnan aloittamisen ajankohtaa vielä tiedetä. Saadun selvityksen mukaan komissio on marraskuussa 2020 arvioinut, että EPPO voi aloittaa toimintansa aikaisintaan vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä.

Koska EPPO:n aloittamisen ja lakien voimaantulon ajankohtaan siten liittyy merkittäviä epävarmuuksia, lakivaliokunta katsoo, että ehdotettujen lakien voimaantulo on perusteltua säätää valtioneuvoston asetuksella, joka voidaan antaa siinä vaiheessa, kun komissio antaa EPPO:n toiminnan aloittamisen ajankohtaa koskevan päätöksen tai kun EPPO:n toiminnan aloittamisen ajankohta on muuten varmasti selvillä. Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että voimaantulosäännöksen mukaan tämä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Vastaava muutos on tarpeen tehdä myös 2.—7. lakiehdotusten voimaantulosäännöksiin, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa myös niiden tarkistamista. Kyseisiä muutosehdotuksia ei jäljempänä enää erikseen perustella 2., 3. ja 5.—7. lakiehdotusten osalta.

4. Laki Syyttäjälaitoksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

27 §. Virkasyytteen käsittely. (Uusi). Syyttäjälaitoslain 27 §:ssä säädetään syyttäjien virkasyytteen käsittelystä. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Pykälän 2 momentin mukaan

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

valtionsyyttäjää, johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää ja apulaissyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies taikka valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen määräämä syyttäjä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on pidetty ongelmallisena sitä, että hallituksen esityksen perusteella ei ole selvää, kuka toimii syyttäjänä mahdollisessa valtuutettua Euroopan syyttäjää tai Euroopan syyttäjää koskevassa virkarikosprosessissa. Edellä todetun vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin muuttamista siten, että siinä mainitaan momentissa aiemmin mainittujen syyttäjien lisäksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annettun lain 5 §:ssä tarkoitettu Euroopan syyttäjä ja valtuutettu Euroopan syyttäjä. Lakivaliokunnan ehdottama muutos edellyttää myös *lain nimikkeen* ja *johtolauseen* tarkistamista.

Valiokunnan ehdottaman muutoksen myötä on selvää, että Euroopan syyttäjää ja valtuutettua Euroopan syyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa siten, että syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies taikka toisen näistä määräämä syyttäjä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että asetuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan kansallista lainsäädäntöä sovelletaan siltä osin kuin asetuksessa ei ole asiaan sovellettavia säännöksiä. Asetuksessa ei edellä yleisperusteluissa todetu tavoin ole erityissääntelyä Euroopan syyttäjän tai valtuutettujen Euroopan syyttäjien rikosoikeudellisesta virkavastuusta. Valiokunnan ehdottama muutos samalla myös selvittää edellä yleisperusteluissa selostettua siitä, että Euroopan syyttäjä ja valtuutetut Euroopan syyttäjät voivat olla rikosoikeudellisessa virkavastuussa toiminnastaan EPPO:n syyttäjinä ja että ylimmillä laillisuusvalvoilla tällöin on näihin nähden myös syyttäjälaitoslain 27 §:ssä säädetty toimivaltuudet.

Perustelujen osalta lakivaliokunta viittaa Syyttäjälaitoslain mainittua säännöstä koskeviin perusteluihin (ks. HE 17/2018 vp) sekä lakivaliokunnan mainittua esitystä koskevaan mietintöön (ks. LaVM 5/2018 vp). Olennaista siten on, että myös Euroopan syyttäjän ja valtuutettujen Euroopan syyttäjien osalta syyteoikeuden käyttöön liittyvä harkintavalta on etäännytetty Syyttäjälaitoksen ulkopuolelle. Tilanteessa, jossa ylimmät laillisuusvalvojat päättäisivät määrätä asiaan syyttäjän, on käytännössä perusteltua, että he keskustelevat valtakunnansyyttäjän kanssa siitä, kuka syyttäjä on osaamisensa, työtilanteensa ja muiden erityisten seikkojen perusteella sopiva tehtävään. Tämä keskustelu on syytä käydä jo hyvissä ajoin ennen laillisuusvalvojan syytemääräyksen antamista, jotta syytettyä ajavalla syyttäjällä on mahdollisuus perehtyä asiaan jo esitutkinnan aikana.

Voimaantulosäännös. Edellä 1. lakiehdotuksen 20 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyyn viitaten lakivaliokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen tarkistamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 184/2020 vp sisältyvät 1.—7. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltaisala

Tässä laissa annetaan tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisesta annettua neuvoston asetusta (EU) 2017/1939, jäljempänä *EPPO-asetus*, täydentävät säännökset.

2 §

Euroopan syyttäjänviraston toimivalta Suomessa

Euroopan syyttäjänvirasto on toimivaltainen käyttämään EPPO-asetuksessa tarkoitettua tutkinta- ja syytetoimivaltaa Suomessa.

3 §

Menettely nimettäessä ehdokkaita Euroopan syyttäjäksi

Euroopan syyttäjänvirastossa avoimena olevasta Euroopan syyttäjän tehtävästä on ennen ehdokkaiden nimeämistä ilmoitettava ja ilmoitus on julkaistava asianmukaisella tavalla. Ehdokkaaksi voidaan nimetä vain tehtävää hakenut.

Sen lisäksi, mitä EPPO-asetuksen 16 artiklan 1 kohdassa säädetään, Euroopan syyttäjän kelpoisuusvaatimuksiin sovelletaan mitä syyttäjän tai tuomarin kelpoisuusvaatimuksista säädetään.

Suomen ehdokkaat Euroopan syyttäjän tehtävään nimeää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä. Valtakunnansyyttäjän toimistolle on varattava tilaisuus antaa lausunto tehtävää hakevista henkilöistä.

Euroopan syyttäjäksi nimitetylle on myönnettävä palkatonta virkavapaata virastaan siksi ajaksi, kun hän toimii Euroopan syyttäjänä.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

4 §

Menettely nimettäessä ehdokkaita valtuutetuiksi Euroopan syyttäjiksi

Euroopan syyttäjänvirastossa avoimena olevasta valtuutetun Euroopan syyttäjän tehtävästä on ennen ehdokkaiden nimeämistä ilmoitettava ja ilmoitus on julkaistava asianmukaisella tavalla. Ehdokkaaksi voidaan nimetä vain tehtävää hakenut.

Sen lisäksi, mitä EPPO-asetuksen 17 artiklan 2 kohdassa säädetään, valtuutetun Euroopan syyttäjän kelpoisuusvaatimuksiin sovelletaan, mitä syyttäjän kelpoisuusvaatimuksista säädetään.

Suomen ehdokkaat valtuutetuiksi Euroopan syyttäjiksi nimeää valtioneuvosto valtakunnan-syyttäjän toimiston esityksestä.

Valtuutettu Euroopan syyttäjä nimitetään määräajaksi syyttäjänvirkaan Syyttäjälaitokseen, jos häntä ei ole nimitetty syyttäjänvirkaan. Nimittämismenettelyyn sovelletaan mitä Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 17 §:ssä säädetään.

Valtuutetuksi Euroopan syyttäjäksi nimitetylle on myönnettävä palkatonta virkavapaata virastaan siksi ajaksi, kun hän toimii valtuutettuna Euroopan syyttäjänä.

5 §

Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä EPPO-asetuksessa säädetään, Euroopan syyttäjällä ja valtuutetulla Euroopan syyttäjällä on tehtävässään samat toimivaltuudet kuin syyttäjällä Suomen lain mukaan.

6 §

Valtuutetun Euroopan syyttäjän toimiminen kansallisena syyttäjänä

Valtuutettu Euroopan syyttäjä voi hoitaa EPPO-asetuksen 13 artiklan 3 kohdassa sallitun mukaisesti myös kansallisen syyttäjän tehtäviä.

7 §

Rikosasiasta ilmoittaminen Euroopan syyttäjänvirastolle

Syyttäjän tulee ilmoittaa valtuutetulle Euroopan syyttäjälle EPPO-asetuksen 24 artiklassa tarkoitetusta rikosasiasta.

Ilmoitukseen saa salassapitosäännösten estämättä sisällyttää EPPO-asetuksen 24 artiklan 4 kohdassa tarkoitetut tiedot ja muut vireillä olevan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

8 §

Kansallisten viranomaisten kuuleminen

EPPO-asetuksen 13 artiklan 2 ja 3 kohdassa, 25 artiklan 2 ja 3 kohdassa, 27 artiklan 4 kohdassa, 39 artiklan 3 kohdassa sekä 40 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa kuulemismenettelyissä kansallisena viranomaisena toimii valtakunnansyyttäjän toimisto.

9 §

Toimivallan käyttöä koskevan erimielisyyden ratkaiseminen

EPPO-asetuksen 25 artiklan 6 kohdassa tarkoitetun toimivallan käyttöä koskevan erimielisyyden Euroopan syyttäjänviraston ja kansallisen syyttäjäviranomaisen välillä ratkaisee valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjän päätös on perusteltava ja asia on saatettava Helsingin kärjäoikeuden ratkaistavaksi 14 päivän kuluessa päätöksen tekemisestä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos kansallisena syyttäjäviranomaisena asiassa toimii valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Tällöin valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen tulee toimittaa toimivallan käyttöä koskeva asia Helsingin kärjäoikeuden ratkaistavaksi 14 päivän kuluessa heidän toimivallan käyttöä koskevan päätöksensä tekemisestä.

Kärjäoikeuden tulee varata Euroopan syyttäjänvirastolle ja asiaa hoitaneelle syyttäjälle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Asian käsittelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä hake-
musasioiden käsittelystä säädetään. Asia on käsiteltävä kiireellisenä.

Kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Asian käsittelyssä kertyneiden oikeudenkäyntiasiakirjojen ja suullisen istunnon julkisuudesta säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 16 a §:ssä.

Kärjäoikeuden ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan. Menettelyyn sovelletaan soveltuvin osin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 38—42 §:ssä asias-
ta säädetään.

10 §

Pakkokeinojen käyttäminen

EPPO-asetuksen 30 artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ovat kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen, tutkinta-aresti, yhteydenpidon rajoittaminen, matkustuskielto, tehostettu matkustuskielto, vakuustakavarikko, takavarikko, asiakirjan jäljentäminen, etsintä, datan säilyttämismääräys, tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen, henkilötuntemerkkien ottaminen, DNA-tunnisteen määrittäminen, telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu, peite-
toiminta, valeosto, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

Jos EPPO-asetuksen 31 artiklan mukainen rajat ylittävä tutkinta edellyttää 1 momentissa tarkoitetun pakkokeinon käyttöä, pakkokeinon käytön edellytyksenä on, että se olisi Suomen lain mukaan sallittua, jos tutkittavana oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa.

Pakkokeinojen käytöstä päättämisessä ja niitä käytettäessä noudatettavasta menettelystä säädetään EPPO-asetuksen 32 artiklassa ja muualla laissa.

11 §

Rajat ylittävät tutkintatoimenpiteet

Jos EPPO-asetuksen 31 artiklan mukainen rajat ylittävä tutkinta edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun viranomaisen kuin asiaa käsittelevän valtuutetun Euroopan syyttäjän päätöstä, tällainen päätös on haettava tutkintatoimenpiteen perusteeksi.

12 §

Ylimääräisen tiedon ja henkilötuntomerkkien luovuttaminen

Jos EPPO-asetuksen 31 artiklan mukainen rajat ylittävä tutkinta edellyttää pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 55 §:ssä tarkoitetun ylimääräisen tiedon luovuttamista toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, tiedon luovuttamisen edellytyksenä on, että tietoa voitaisiin käyttää mainitun luvun 56 §:n 1, 2 tai 4-6 momentin mukaisesti Suomessa vastaavassa tilanteessa.

Pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon luovuttamiseen sovelletaan, mitä mainituissa momentissa säädetään.

13 §

Asian käsittelyn lopettaminen ja päätöksen tiedoksi antaminen

Euroopan syyttäjänviraston päätöksestä lopettaa EPPO-asetuksen 39 artiklassa säädetyllä tavalla sen toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsittely ilman asian käsittelyn siirtämistä kansalliselle syyttäjäviranomaiselle ilmoitetaan rikosasian asianosaiselle soveltaen, mitä tiedoksiannosta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 9 §:ssä säädetään.

14 §

Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän tiedonsaantioikeus

Mitä syyttäjän tiedonsaantioikeudesta säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 22 §:ssä, sovelletaan myös Euroopan syyttäjään ja valtuutettuun Euroopan syyttäjään näiden hoitaessa EPPO-asetuksen mukaisia tehtäviään. Mitä tietojen luovuttamisesta syyttäjälle säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019), henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (639/2019), henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa (650/2019) ja muussa laissa, sovelletaan myös tietojen luovuttamiseen Euroopan syyttäjälle ja valtuutetulle Euroopan syyttäjälle näiden hoitaessa EPPO-asetuksen mukaisia tehtäviään.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

15 §

Pääsyoikeuden myöntäminen asianhallintajärjestelmään

Valtuutettu Euroopan syyttäjä voi käsittelemiensä asioiden osalta pyynnöstä myöntää pääsyoikeuden toiselle valtuutetulle Euroopan syyttäjälle Euroopan syyttäjänviraston asianhallintajärjestelmässä säilytettyihin tietoihin, jos pääsy on tarpeen EPPO-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

16 §

Luvan antaminen henkilötietojen siirtämiseen kolmannelle maalle tai kansainväliselle järjestölle

EPPO-asetuksen 80 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun ennakkoluvan henkilötietojen edelleen siirtämiseen kolmannelle maalle tai kansainväliselle järjestölle voi antaa alkuperäisen siirron toteuttanut toimivaltainen viranomainen. Ennakkolupaa koskevaa asiaa ratkaistaessa on otettava asianmukaisesti huomioon rikoksen vakavuus, henkilötietojen alkuperäisen siirron tarkoitus ja muut asiassa merkitykselliset seikat.

17 §

Euroopan syyttäjänviraston edustaminen korkeimmassa oikeudessa

Euroopan syyttäjänvirasto päättää valituslupahakemuksen jättämisestä korkeimmalle oikeudelle rikosasiasa, jossa se käyttää toimivaltaa.

Valtuutetun Euroopan syyttäjän tehtävänä on ajaa rikosasiaa korkeimmassa oikeudessa Euroopan syyttäjänviraston puolesta.

18 § (Uusi)

Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta

Euroopan syyttäjän ja valtuutetun Euroopan syyttäjän toimintaan Suomessa kohdistuvasta valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta säädetään perustuslaissa.

19 § (Uusi)

Valtioneuvoston jäsenen erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskeva pyyntö

Jos EPPO-asetuksen 29 artiklassa tarkoitettu erioikeuksien ja vapauksien pidättämistä koskeva pyyntö koskee valtioneuvoston jäsentä, se tulee tehdä valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeuskansleri tai oikeusasiamies ratkaisee sen noudattamalla soveltuvin osin, mitä laillisuusvalvonta-asioiden käsittelystä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

20 (18) §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

2.

Laki

esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n ja 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 672/2014, uusi 6 momentti ja 5 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 988/2016, uusi 2 momentti seuraavasti:

3 luku

Esitutinnan toimittamisen yleiset säännökset

10 a §

Esitutinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Rikosasiassa, jossa Euroopan syyttäjänvirasto käyttää toimivaltaa, 1—3 momentin soveltamisen edellytyksenä on, että Euroopan syyttäjänviraston pysyvä jaosto on hyväksynyt menettelyn. Asia on saatettava tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 40 artiklassa säädetyllä tavalla pysyvän jaoston ratkaistavaksi ennen kuin syyttäjä päättää 1—3 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

5 luku

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö

1 §

Ilmoitus syyttäjälle

Esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle myös rikosasiasta, jossa Euroopan syyttäjänvirasto voi käyttää toimivaltaa.

Tämä laki tulee voimaan **valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.**

3.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 670/2014, uusi 5 momentti seuraavasti:

1 luku

Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta

10 §

Rikosasiassa, jossa Euroopan syyttäjänvirasto käyttää toimivaltaa, tuomioesityksen tekemisen edellytyksenä on, että Euroopan syyttäjänviraston pysyvä jaosto on hyväksynyt menettelyn. Asia on saatettava tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 40 artiklassa säädetyllä tavalla pysyvän jaoston ratkaistavaksi ennen kuin syyttäjä päättää tuomioesityksen tekemisestä.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

Tämä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

4.

Laki

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 11 ja 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 11 § ja 27 §:n 2 momentti seuraavasti:

11 §

Valtakunnansyyttäjän tehtävät ylimpänä syyttäjänä ja ratkaisuvalta

Valtakunnansyyttäjän tehtävänä on:

- 1) toimia syyttäjänä niissä asioissa, jotka hänelle lain mukaan kuuluvat tai jotka hän ottaa käsiteltäväkseen;
- 2) päättää syyttäjän valituslupahakemuksen jättämisestä korkeimpaan oikeuteen ja syyttäjien edustamisesta korkeimmassa oikeudessa muissa kuin sellaisissa asioissa, joissa Euroopan syyttäjänvirasto käyttää toimivaltaa;
- 3) valvoa ja edistää syyttäjän toiminnan oikeudellista laatua ja yhdenmukaisuutta;
- 4) määrätä esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetut, poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohtajina toimivat syyttäjät;
- 5) ratkaista Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annetun lain (/) 9 §:n 1 momentin mukaisesti tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 25 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu tutkinta- ja syytetoimivaltaa koskeva erimielisyys Euroopan syyttäjänviraston ja kansallisen syyttäjänviraston välillä.

Valtakunnansyyttäjä voi ottaa itse ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan asian tai määrätä alaisensa syyttäjän ajamaan syytettä, jonka nostamisesta hän on päättänyt. Valtakunnansyyttäjä voi myös määrätä asian alaisensa syyttäjän syyteharkintaan. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta asioissa, joissa Euroopan syyttäjänvirasto käyttää toimivaltaa.

Valtakunnansyyttäjä voi antaa nimetyille syyttäjänvirastaan virkavapaalla olevalle, toisessa virkasuhteessa olevalle virkamiehelle määrääjäksi sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä määrättyssä tehtävässään tarvitsee. Syyttäjänvaltuuksia käyttävään henkilöön sovelletaan muutoin, mitä syyttäjistä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

27 § (Uusi)

Virkasyytteen käsittely

Valtionsyyttäjää, johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää, ~~ja~~ apulaissyyttäjää sekä Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua Euroopan syyttäjää ja valtuutettua Euroopan syyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies taikka valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen määräämä syyttäjä.

Tämä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

5.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 12 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 658/2015 ja 41/2019, uusi 3 momentti seuraavasti:

12 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaan kuuluvissa rikosasioissa Euroopan syyttäjä ja valtuutettu Euroopan syyttäjä ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjätehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

6.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 9 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 659/2015 ja 40/2019, uusi 3 momentti seuraavasti:

9 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaan kuuluvissa rikosasioissa Euroopan syyttäjä ja valtuutettu Euroopan syyttäjä ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan **valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.**

7.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin (370/2007) uusi 16 a § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 15/2020 vp

16 a §

Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaa koskevien asioiden julkisuus

Oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuuteen Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annetun lain (1) 9 §:n mukaisessa toimivaltaristiriitaa koskevassa asiassa sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään, jollei tästä pykälästä muuta johdu.

Tuomioistuimien voi asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisestä syystä muutoinkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta, jos ratkaisutavaksi on Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annetun lain 9 §:n 1 tai 2 momentin mukainen asia, joka koskee tutkinta- ja syytetoimivaltaa koskevaa erimielisyyttä Euroopan syyttäjänviraston ja kansallisen syyttäviviranomaisen välillä.

Ennen syytteen käsittelyn alkua toimitettavassa Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annetun lain 9 §:n mukaisessa toimivaltaristiriitaa koskevassa käsittelyssä kertyneet oikeudenkäyntiasiakirjat voidaan ratkaisun sisältävää oikeudenkäyntiasiakirjaa lukuun ottamatta asianosaisen esittämästä tutkinnallisesta syystä, taikka jos tuomioistuimien katsoo muutoin siihen olevan tarvetta, määrätä pidettäväksi salassa enintään syyteasian käsittelyyn saakka taikka kunnes asia on jätetty sillensä.

Tämä laki tulee voimaan **valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.**

Helsingissä 10.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd (osittain)
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkyinen sd
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Paula Werning sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Kim Berg sd

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Tuokila
valiokuntaneuvos Mikko Monto